

Constantin BĂJENARU

RELATĂRI DIN PREȘA VREMII REFERITOARE LA ÎNCEPUTURILE COMUNIZĂRII ȚĂRII FĂGĂRAȘULUI (1945-1947)

Demersul nostru nu se vrea a fi unul de cercetare propriu-zisă a perioadei de început a penetrării comunismului în Țara Făgărașului (1945-1947), ci mai mult unul de prezentare documentară, de redare a unor însemnări din presa comunistă sau procomunistă centrală și brașoveană a acelei perioade, relatări ce pot constitui fundamentul unor cercetări ulterioare. Cu atât mai mult, nu vom încerca nici prea multe comentarii sau emiterea unor judecăți de valoare, ci vom lăsa aceste informații să ofere celor interesați de această perioadă tragică a istoriei noastre ceea ce au ele de oferit.

Deși nu am avut la dispoziție un mare număr de ziare din perioada enunțată, totuși abundă informațiile, variate și interesante, ce cuprind întreg procesul de pătrundere și stabilizare forțată a comunismului în Țara Făgărașului. Din totalitatea fenomenului, am ales să prezentăm, prin aceste informații din presă, trei dintre cele mai importante aspecte ale manifestării politicii comuniste între sfârșitul războiului mondial și instaurarea oficială a statului comunist, anume, înfierările „reacțiunii manisto-brătieniste”, momentul „alegerilor libere” din noiembrie 1946 și „lupta împotriva sabotajelor și speculanților”.

Înfierări ale „reacțiunii manisto-brătieniste”

O primă informație asupra acestui aspect datează din toamna anului 1945, când, la 2 septembrie, era organizată și la Făgăraș aniversarea unui an de la înființarea Sindicatelor Unite din România; cu acest prilej, președintele Comisiei Locale a S. U., Ioan Câmpeanu, secretarul Vasile Comanicu ș.a. luau cuvântul în fața adunării din piața centrală a orașului, în care, pe lângă proslăvirea realizărilor guvernului dr. Petru Groza, își luau angajamentul hotărât de a lupta necontenit pentru „nîmicirea reacțiunii fasciste în frunte cu Maniu și Brătianu”¹.

După evenimentele din 8 noiembrie 1945², sunt organizate de către comuniști adunări în toată țara, pentru a cere dizolvarea P. N. Ț. și P. N. L. Iată relatarea corespondentului „Scânteii”, privitoare la modul de desfășurare a adunării comuniștilor făgărașeni: „În ziua de 12 a.c. a avut loc o mare manifestație în piața Unirii din Făgăraș, la care au asistat peste 4000 de cetățeni, cari au înfierat acțiunea criminală a bandelor huliganice, maniste și brătieniste, din 8 noemvrie 1945.

Cu acest prilej au luat cuvântul prof. Mihai Petre, secretarul Frontului Național Democrat, Răgălie Ion, din partea Sindicatelor, Antonescu Elena din partea U. F. A. R.³, Bolticeanu, din partea Frontului Plugarilor, Nicolau Vasile, din partea P. S. Democrat și Lala Paul, din partea P. Com(unist) Român.

La sfârșitul întrunirii s-a votat o moțiune prin care se înfierează acțiunea criminală a bandelor fascisto-legionare de sub conducerea lui Maniu și Brătianu”⁴.

Alte știri nu mai aflăm până la mijlocul anului următor, când din nou sunt înfierăți maniștii, de data aceasta pentru atac armat asupra unor muncitori brașoveni sau, cum se afirmă în articol, „un nou atac banditesc, pus la cale de reacționarii maniști, în urma căruia este de înregistrat o victimă (...), grav răniță (fapta se întâmplase undeva între localitățile Perșani și Vlădeni – n.n.).

¹ „Drum nou”, anul II, nr. 295, 6 septembrie 1945, p. 5.

² Avusese loc, de onomastica Regelui Mihai I, o manifestație de simpatie pentru suveran, organizată de P.N.Ț. și P.N.L., încheiată cu ciocniri între demonstranți și poliție.

³ Uniunea Femeilor Antifasciste din România.

⁴ „Scânteia”, seria III, anul XVI, nr. 382, 20 noiembrie 1945, p. 1.

Se poate vedea astfel, că elementele huliganice patronate de șefii «istorici», înțeleg să uzeze de orice mijloace pentru a răspunde comenzilor date de patronii care îi plătesc, fără a se da la o parte de la cele mai josnice crime”⁵.

După ce este relatat pe larg episodul cu incidentul, autorul articolului încheia: „Îndrăzneala bandiților reacționari întrece orice margini și autoritățile în drept au datoria să ia măsurile de cuviință.

Acei care au jefuit poporul și l-au aruncat în brațele fascismului pentru a putea continua mai bine jaful lor, înțeleg azi să se răzbune asupra libertății cucerită de popor, atacând pe muncitorii pașnici care vin în ajutorul plugărimei și care sprijină astfel îmbunătățirea situației economice a țării. Cu astfel de mijloace, reacționarii nu fac decât să-și arate odată mai mult adevărata față de dușmani neîmpăcați a tot ceea ce este muncitor și țaran. Dar poporul unit îi va doborî definitiv”⁶.

În iulie 1946, un anume Ion Hanganu din Țara Făgărașului scria redacției ziarului „Vestea Satelor” următoarele: „Au venit prin localitate niște țoflingari de-ai lui Maniu și ne-a îndrăguit tot felul de năzdrăvănii, dar n-aveți nici o grijă, că am știut noi să-i luăm pe goană – să se ducă la mama hucîului – și să nu ne tot vie cu minciuni prin sate.

Noi, țărani, știm acum ce vrem și alături de cine să mergem: cu cel care ne-a făcut dreptate și ne-a dat pământ: Petru Groza!”⁷.

O lună mai târziu, aceeași publicație răspundea în coloanele sale unei scrisori a făgărășeanului Vasile Tudoran, care reflectă aceeași anatimizare a partidelor democratice: „*Revolta sufletească ce se desprinde din rândurile dumitale pentru faptele de care sunt capabili nemernicii puși în slujba ciocoimei maniste și brătieniste – ți-o înțelegem. Firește că apucăturile lor care duc uneori până la omor, sunt conduse – cum spui dumneata – de șefii organizațiilor lor, cum au fost conduse și bandele de criminali și jefuitori ale lui Maniu, atunci când armatele noastre luptau ca să alunge din Ardeal pe cotropitorii hitleriști. Un singur lucru rămâne de făcut și anume: Toți acei ce sunteți pătruși de adevăr și dreptate pentru popor – fie că sunteți unguri sau români – să fiți într-un cuvânt și să căutați să știți și să aflați numele și locul unde se pun la cale nelegiuirile de care vorbești – apoi să comunicați conducerii locale a Blocului Partidelor Democratice, ca să se poată lua din timp măsurile convenite prin autoritățile de poliție și siguranță, ce au de apărut dreptul și buna conviețuire a locuitorilor”⁸.*

Un fapt grav, în opinia corespondentului V. Budu (pseudonim ?!), s-a petrecut în octombrie 1946, când în locuința vicepreședintelui P. N. Ț. – Făgăraș, Ioan Giurcă, a fost descoperit un depozit de arme. Cazul este relatat pe larg, începând cu incriminarea obișnuită: „*Acțiunea criminală a șefilor maniști nu se mărginește la uneltirile pe care le duc înăuntrul și în afara țării, cu scopul de a compromite libertățile cucerite de popor și a readuce vechile vremuri de subjugare și asupra a maselor de la orașe și sate. Șefii clicilor reacționare, ca o urmare a descompunerii rezezi pe care o înregistrează partidele «istorice», încearcă să treacă la acțiuni teroriste, sperând ca măcar de această cale să mai poată trage vreun folos”⁹.*

Povestea găsirii armelor suna în nota obișnuită: „*Depozitelor de arme și muniții descoperite la șefii «istorici» din diferite județe ale țării, li se adaugă descoperirea făcută în ziua de 26 Oct. a.c., de către poliția din Făgăraș, la locuința doctorului Ioan Giurcă, vice președinte al organizației maniste de aici.*

La domiciliul numitului s-au găsit arme, cartușe pentru arme și revolver. De asemeni s-au găsit broșuri în care era exaltată personalitatea antoneștilor și altele cu conținut hitlerofascist (...)”¹⁰.

⁵ „Drum nou”, anul III, nr. 527, 19 iunie 1946, p. 1.

⁶ *Ibidem*.

⁷ „Vestea Satelor”, anul I, nr. 9, 14 iulie 1946, p. 4.

⁸ *Ibidem*, nr. 13, 11 august 1946, p. 2.

⁹ „Drum nou”, anul III, nr. 641, 1 noiembrie 1946, p. 5.

¹⁰ *Ibidem*.

În final, i se făcea portretul acestui „dușman al poporului” și se comunicau măsurile luate împotriva sa: „*Doctorul Ioan Giurcă, vicepreședintele organizației maniste de la Făgăraș, este cunoscut ca vechiu dușman al poporului și unul dintre marii afaceriști ai orașului nostru. În timpul regimului antonescian, a sprijinit cu trup și suflet dictatura îndreptată împotriva maselor populare și a intereselor țării. Datorită acestei atitudini, a putut acumula o avere importantă. El s-a făcut cunoscut mai ales prin sumele stoarse evreilor ce urmau a fi deportați în Transnistria, cărora le lua valori importante pentru a le elibera niște adeverințe provizorii, prin care unii din ei scăpau un timp de la trimiterea în infernul taberelor morții, create de fasciști.*

Dealfel și în trecut, dr. Ioan Giurcă era cunoscut ca un politician veros, pentru care conta în orice împrejurare numai interesul propriu.

Până la data de 6 Martie (1945 – n.n.), el a reușit să se mențină în postul de medic primar al jud. Făgăraș, funcție în care s-a ilustrat printr-o serie de afaceri cu răsunet. După 6 Martie însă, el a fost epurat, ca unul pe care populația l-a indicat din primul moment ca element ostil poporului, din toate punctele de vedere.

Acum, dr. Ioan Giurcă a fost înaintat cu actele dresate (întocmite – n.n.) Curții Marțiale din Sibiu, unde va fi judecat”¹¹.

Același articol îl viza și pe un alt fruntaș țărănist făgărășean, fostul deputat Aurel Dobrescu, acesta fiind acuzat de instigare la violență asupra unui primar din Țara Făgărașului: „*Odată cu apariția în județ a cunoscutului exploatator și politician Aurel Dobrescu (...), au început diferite provocări și atacuri din partea derbedeilor pe care acesta îi plătește în scopul de a lovi în elementele democratice. Folosind vechea lui demagogie, Aurel Dobrescu promite acestor echipe de bătăuși lucrurile cele mai imposibile și în același timp îi îndoaie cu băutură.*

Datorită acestor atâțări, o bandă de câțiva inși, sub conducerea lui Dionisie David, din serviciul autobuzelor C.F.R., au atacat în ziua de 27 Oct. a.c. pe d. Nicolae Marcu, primarul com(unei) Scorei – Făgăraș și pe cetățeanul Nicolae Ciungu, care a sărit în apărarea primarului.

Ciomăgașii maniști au lovit grav, atât pe primar, cât și pe cetățeanul amintit, rupându-le hainele, până când au prins de veste alți săteni, care i-au fugărit pe atentatori și i-au prins, predându-i jandarmilor.

Din cercetările făcute de către postul de jandarmi, s-a stabilit că atacul asupra primarului Nicolae Marcu a fost dat în timpul când acesta se afla în exercițiul funcțiunei. S-a mai stabilit că bătăușii din slujba reacțiunei au lucrat după instrucțiuni primite dinainte.

Astfel se poate constata, că Aurel Dobrescu (...), sperând să mai reinvie vremurile de aur pentru demagogii afaceriști de teapa lui, a trecut la atâțări criminale împotriva populației pașnice, în scopuri de intimidare. Dar va afla în curând, că dacă poate cumpăra ici și colo câte un declarat care se vinde pe bani și băutură, nu tot astfel va putea să procedeze cu covârșitoarea masă a populației, care îl recunoaște și îl respinge”¹².

Acestea sunt doar câteva din nenumăratele „luări de poziție”, „demascări” și acțiuni îndreptate contra membrilor partidelor Țărănist și Liberal din perioada de după război. La fiecare întrunire a comuniștilor, a sindicatelor sau a altor organizații comuniste sau procomuniste erau atacate partidele istorice și se reamintea despre „*lupta împotriva reacțiunii*”.

Un episod important și dramatic al istoriei postbelice a României s-a consumat cu ocazia alegerilor din noiembrie 1946 și a constituit un pas decisiv în comunizarea țării. Deși campania electorală a debutat oficial în luna septembrie, primele acțiuni electorale în Țara Făgărașului le aflăm

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

încă din iulie 1946. Dovadă stă un articol din ziarul brașovean „Drum nou”, semnat „Corespondent”, chiar cu titlul *Campania electorală. Marea adunare publică a Partidului Comunist din Făgăraș*. Autorul articolului consemnează că în ziua de 28 iulie avusese loc o manifestație a P.C.R., la care au participat „nu numai muncitori, plugari și intelectuali din oraș, ci și cei din județ, care au sosit în camioane și căruțe, venind din toate colțurile județului.

*Sala «Rex» era ticsită de lume și o mulțime de cetățeni, care nu au avut loc în sală, au ascultat la megafoane cuvântările vorbitorilor*¹³.

Primul dintre oratori, secretarul P. C. R. – Făgăraș, D(ionisie) D. Dobre, nu omitea să treacă în revistă marile realizări ale guvernului Groza, datorate mai ales sprijinului P. C. R., după care revenea la „problema” zilei: „Pentru consolidarea și lărgirea regimului democratic (...) trebuie continuată cu toată vigoarea lupta împotriva elementelor reacționare manisto-brătieniste, care și astăzi încearcă să saboteze opera guvernului”¹⁴.

Pe această temă au luat cuvântul mai mulți vorbitori, care și-au oferit sprijinul pentru ca B. P. D. să iasă câștigător în alegeri. Adunarea s-a încheiat cu fanfare, care „au eșit în piața orașului, unde au cântat diverse dansuri naționale jucate de pâlcuri compacte de țărani veniți la această mare întrunire”¹⁵.

În privința deschiderii oficiale a campaniei electorale în unitățile militare din Făgăraș, se consemnau următoarele: „În cadrul unui mare meeting organizat pe stadionul sportiv al școlii de subofițeri de infanterie, s-a deschis în ziua de 22 Sept. a.c. campania electorală din garnizoana locală.

La acest meeting au luat parte toți ofițerii, subofițerii și ostașii de la Școala de Subofițeri de Infanterie, Cercul Teritorial, Legiunea de Jandarmi, Secția de pompieri și reprezentanții organizațiilor de massă”. La final, era expediată o telegramă ministrului de război, gen. Vasiliu Rășcanu, în care se arăta: „Ofițerii, subofițerii și ostașii din Garnizoana Făgăraș, adunați la meetingul de astăzi 22 Sept. a.c., vă asigurăm că vom merge pe drumul trasat de reprezentanții poporului pentru fericirea și prosperitatea României Democratice!”¹⁶.

Pe timpul campaniei electorale, ziarele de stânga relatau frecvent despre aceeași luptă împotriva forțelor „reacționare” manisto-brătieniste, dar și despre „agresiunile” acestora asupra electoratului „forțelor democratice” ș.a.

Relativ la unii candidați ai „reacționarilor”, întâlnim o poveste mai veche legată de amintitul Aurel Dobrescu, numit în fruntea listei țărăniște din județul Făgăraș. Acestuia, deputat în mai multe legislaturi de după 1918, i se face o aspră blamare și un rechizitoriu asupra faptelor sale penale săvârșite în acea perioadă. Revenind la prezent, în articol se afirma: „După 23 August, Aurel Dobrescu este unul din organizatorii principali ai «Gărzilor Maniu», organizația care a lucrat apoi subversiv, sub conducerea lui Gavrilă Olteanu.

Astăzi, brigandul codrilor din Ciuc, omul cu cazier judiciar învinovățit de 3 crime, afaceristul veros din timpurile guvernării maniste, profitorul regimului antonescian și al «colaborării» cu hitleriștii, are îndrăzneala să se prezinte înaintea poporului, în fruntea listei maniste de la Făgăraș.

*Nerușinării lui Aurel Dobrescu poporul îi va răspunde cum se cuvine. Nici un cetățean cinstit nu poate să-i dea votul*¹⁷.

În ceea ce privește agresiunile, am selectat un articol pe care-l vom reda în întregime, acesta părând a fi cel mai relevant dintre toate cele apărute în timpul campaniei electorale: „*Libertatea în alegeri și desfășurarea lor într-un spirit pur democratic, a fost în permanență*

¹³ *Ibidem*, anul III, nr. 567, 4 august 1946, p. 4.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, nr. 613, 29 septembrie, p. 4.

¹⁷ „Scântea”, seria III, anul XVI, nr. 677, 16 noiembrie 1946, p. 1.

preocuparea din ultimul timp a Guvernului dr. Petru Groza. Știri sosite din tot cuprinsul țării ne-au dovedit încă odată, că actualul guvern a reușit să dea alegerilor caracterul lor liber și democratic.

Cu toată străduința guvernului de a preîntâmpina orice incidente, bandele reacționaro-maniste nu s-au desmințit nici de data aceasta și în virtutea timpurilor când alegerile «istorice» însemnau bătaie cu ciomege, bolovani, topoare, au găsit cu cale ca prin aceleași procedee să terorizeze în mod banditesc cetățenii ce se reîntorceau pașnici spre casele lor de la secțiile de votare.

Asemenea atacuri banditești s-au petrecut și în județul nostru. Astfel, în comuna Arpașul de Sus, în noaptea de 19 spre 20 Noe., după terminarea votării la secția Streza- Cârțișoara, un grup de 13 locuitori din comuna mai sus amintită, delegați și asistenți ai B. P.D., se întorceau spre casă. În fruntea lor mergea locuitorul Dobrilă Nicolaie, în vârstă de 45 de ani (...), fiind urmat de Ioan Gliga a lui Man, în vârstă de 52 ani, Dobrilă Gheorghe de 38 ani, Pampu Gheorghe de 35 ani, Dobrilă Ilie de 27 ani și alții.

Ajunși aproape de marginea comunei Arpașul de Sus și urmând să treacă un pod, pentru a intra în sat, s-au pomenit atacați cu bolovani și ciomege de două grupe organizate de maniști și codițele lor, care au înțeles să se răsbune astfel pe acești cetățeni pașnici pentru insuccesul reacțiunii în alegeri.

Dobrilă Nicolae (...), a fost lovit cu bolovani în cap, prăbușindu-se la pământ. La fel bătrânul Gliga lui Man, fiind lovit în cap, a căzut în nesimțire. Ambii au fost internați în spital de către locuitorii din Arpașul de Sus, car au fost alarmați între timp.

Autoritățile au întreprins cercetări pentru descoperirea tuturor agresorilor maniști și pedepsirea lor exemplară¹⁸.

În același ziar, erau prezentate și primele rezultate ale alegerilor din Țara Făgărașului, care arătau astfel: „Județul Făgăraș: Înscriși 37.573; B. P. D., 26.096; dr. Lupu, 774; P. N. Ț. – Maniu 7.668; P. N. L. – Brătianu 1.652; Petrescu 1.113; Independenții 102 (...)”¹⁹.

Sărbătorirea, la Făgăraș, a victoriei B. P. D. în alegeri era pomenită lapidar în ziarul central „Scântea”²⁰, însă tratată pe larg în „Drum nou”: „Într-un cadru de mare solemnitate s-a desfășurat în orașul nostru sărbătorirea marelui victoriei în alegeri a B. P. D..

Populația a început să se adune în piața din centrul orașului încă de la ora 11, așteptând deschiderea marelui meeting. De departe se zărește venind armata în ritmul cadențat al muzicii și într-o perfectă ordine. Nu după mult timp sosesc în aceeași perfectă ordine coloane de muncitori, ocupând în întregime piața, apoi grupuri de intelectuali și funcționari măresc numărul celor ce au venit să participe la meetingul înfrângerii reacțiunii.

Plină de entuziasm, mulțimea aclamă pe primii deputați ai poporului, reprezentanți ai muncitorimei, țărânilor și intelectualilor în viitorul Parlament al Țării (...).

Meetingul se deschide la ora 12, prin cuvântul domnului Calameț Teodor, secretarul Sindicatului județean al învățătorilor, care (...) face o amplă expunere, arătând numărul de mandate câștigate de B. P. D. în alegeri și totala înfrângere a partidelor de dreapta (...)”²¹.

Vorbitorul Matei Luchian, din partea intelectualilor, „reliefează în cuvinte bine simțite lupta dusă de intelectuali alături de muncitori și țărani pentru reușita în alegeri a B.P.D., accentuând că deputații intelectuali aleși de popor în Parlament luptă pentru sprijinirea intereselor muncitorimei, țărânilor și ale întregului popor”²².

După ce mai iau și alții cuvântul, în încheiere „mulțimea aclamă prelung victoria în alegeri a Blocului Partidelor Democratice, apoi în corpore se deplasează, manifestând pe străzile orașului și în

¹⁸ „Drum nou”, anul III, nr. 664, 29 noiembrie 1946, p. 1.

¹⁹ *Ibidem*, nr. 658, 22 noiembrie 1946, p. 1.

²⁰ „Scântea”, seria III, anul XVI, nr. 692, 3 decembrie 1946, p. 2.

²¹ „Drum nou”, anul III, nr. 664, 29 noiembrie 1946, p. 4.

²² *Ibidem*.

fața B. P. D., unde au luat cuvântul d. Albu membru al Comitetului Regional P. C. R. Brașov și d. Dobre Dionisie, președintele B. P. D. (...)

Meetingul a luat sfârșit printr-o frățească unire, într-o horă mare, unde s-a putut vedea muncitorul jucând alături de intelectuali și plugari, soldatul alături de ofițer, în aceeași simțire a drumului nou care se deschide spre prosperitatea poporului nostru”²³.

Lupta împotriva sabotajelor și speculațiilor

În privința acestui aspect al manifestărilor comuniste, primele știri ne parvin din vara anului 1945, avându-l în prim-plan pe speculantul Rădulescu Constantin, proprietarul unui magazin de pielărie din Făgăraș. „Comitetele cetățenești, împreună cu organele poliției, au făcut o descindere” la locuința acestuia, care „ținea magazinul închis fără motiv sau autorizație.

În acest fel sabota țărânimea din județ, care nu avea de unde să-și procure cele necesare pentru repararea obiectelor de pielărie.

(...) La percheziția făcută acasă, s-a găsit în dormitor un stoc de stoffe de lână în lungime de 92 m.

De remarcat este că susnumitul nu este comerciant de pânzeturi, ci de pielărie. Cercetările continuă.”²⁴

Următorul caz a fost și mai „spectaculos”, avându-i acum în vizor pe tăbăcari, cea mai mare societate de meșteșugari din Făgăraș. Aceștia au fost supuși la descinderi, „necesare (...), întrucât autoritățile aveau informații că deși lipsesc articole de piele de pe piață, totuși tăbăcarii fac speculă cu ele.

Ancheta a fost condusă de șeful Parchetului Făgăraș, care a avut întregul concurs al autorităților comunale. De asemenea prefectul județului (care ulterior o va păți și el – n.n.) a acordat întregul său sprijin acestei acțiuni purificatoare.

Descinderile au dus la rezultate neașteptate. Mari cantități de piei (...) au fost găsite la unii dintre tăbăcari. Proveniența lor nu a putut fi cu nimic justificată, ei contravenind astfel legii pentru suprimarea speculei și sabotajului.

Cu actele dresate (întocmite – n.n.) au fost înaintați Curții Marțiale următorii tăbăcari: Suciuc Constantin, Petrelianu Iosif, Săceleanu Constantin, Cazan Ioan și Torpojeanu Agrian.

Acțiunea autorităților a produs o vie satisfacție în lumea nevoiașă a orașului, care e lipsită de încălțăminte, în timp ce speculanții încearcă să-și facă de cap”²⁵.

În această perioadă, în cadrul numeroaselor adunări comuniste din Făgăraș sau de la sate întâlnim permanent luări de cuvânt în care se aducea în discuție problema sabotajelor și speculațiilor. Într-o astfel de adunare a organizației P. C. R. – Făgăraș, din 2 septembrie 1945, „cetățenii din toate categoriile sociale (...) discută împreună problemele ce frământă întregul popor și a găsi soluții”²⁶ pentru lupta împotriva sabotajului.

Vasile Diaconescu, din comitetul județean P. C. R., „într-o documentată cuvântare analizează situația economică, arătând greutățile (...). Aceste greutăți economice sunt adâncite de reacționari și fasciști, conduși de către clica Maniu și Brătianu, prin speculă și sabotaj. Vorbitorul analizează fiecare din legile economice și trage concluzia că ele formează o armă puternică în mâna poporului. Odată aplicate cu sfințenie (...), speculanții, sabotorii și patronii lor reacționarii”²⁷ vor fi doborâți.

Un alt vorbitor, Emil Popa, delegatul C. C. al P. C. R., arăta că singura cale pentru câștigarea bătăliei economice „este lupta necruțătoare împotriva speculei și sabotajului – arme în mâna

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem, anul II, nr. 273, 9 august 1945, p. 2.

²⁵ Ibidem, nr. 279, 16 august 1945, p. 2.

²⁶ Ibidem, nr. 296, 7 septembrie 1945, p. 2.

²⁷ Ibidem.

reacțiuni – prin înființarea Cooperativelor, întărirea Economatelor și mai ales prin creșterea neconținută a producției mărfurilor (...)”²⁸.

În cadrul unei alte adunări comuniste, ținută în Ucea de Jos, la 28 octombrie 1945, unul dintre vorbitori, Vișan Gherasim, spunea că „dacă vremurile actuale sunt grele, nu este vina Guvernului care luptă pe toate căile pentru înlăturarea greutăților (...). Vina o poartă regimurile dictatoriale din trecut, precum și reacțiunea în frunte cu Maniu și Brătianu, care ne-a împins în războiul de jaf și cotropire în contra Uniunii Sovietice și care sabotează astăzi opera de refacere a țării, dirijând specula și sabotajul muncii de reconstrucție”²⁹.

În primăvara anului următor, sub titlul *Descoperirea a două mari stocuri de mărfuri dosite*, Aldeș Gh. aducea la cunoștință publicului realizarea de către cetățeni și autorități a două „capturi”, la o distanță de câteva zile: „În ziua de 18 Aprilie a.c., comisarul Ioan Cabuz, împreună cu Ilias Alexandrescu, controlor din gărzile cetățenești, procedând la o percheziție, au descoperit la domiciliul lui Stoica Gheorghe din str. Tăbăcarilor Nr. 5, un stoc de mărfuri dosite.

Au fost găsite mărfuri de manufactură, lingerie, galanterie și mărunțișuri în valoare de cca. 10-15 milioane lei. Împotriva lui Stoica Gh. s-au dresat acte de trimitere în judecată, pentru delict la legea sabotajului.

A două captură s-a făcut în ziua de 30 Aprilie a.c., tot de către comisarul Ioan Cabuz, care deplasându-se în comuna Mândra, a descoperit la domiciliul numitului Gheorghe Dan zis Călugăruș, de la No. 122, un stoc de mărfuri dosite ce formează tot proprietatea lui Stoica Gh. din Făgăraș str. Tăbăcarilor Nr. 5. S-au găsit articole de galanterie și mărunțișuri în valoare de cca. 50.000.000 lei”³⁰.

O altă faptă a „sabotorilor reacțiunii”, relatată de I. Băcescu, a avut loc la Fabrica de explozivi din Făgăraș; aici a fost „demascată de muncitori o afacere în care sunt implicați Dumitru Covoranu, I. Bărghișan, Gorun și Zaharia, grație căreia zahărul, grișul, orezul etc. din economatul muncitorilor dispărea în mod îngrijorător”³¹. La percheziție s-a găsit „incredibila” cantitate de „5 kgr. zahăr, 2 kgr. griș și 2 kgr. orez”³².

Însă, cine erau aceștia? „(...) Primul e un fost purtător al cămășii verzi, mare proprietar din Făgăraș, care azi «s-a lăsat de politică» – după cum s-a exprimat atunci când muncitorimea i-a cerut semnătura de adeziune la moțiunea de protest împotriva fărâdelegilor lui Franco în Spania –, pus în slujba șefului organizației maniste Bărghișan, agent prețios al reacțiunii din suburbana Galați, unde împiedecă orice manifestare politică a organizațiilor democratice.

Ceilați doi(!) s-au făcut vinovați că au înlesnit prin bonuri sustragerea acestor prețioase alimente, cari cu atâta greutate ajung la masa sărăcăcioasă a muncitorilor.

Într-o adunare generală care va fi convocată de îndată, muncitorii își vor spune cuvântul dacă mai pot tolera asemenea elemente necinstite în rândurile lor”³³.

Un nou caz este semnalat în toamna anului 1946, de această dată la uzinele din Ucea de Sus, sub titlul *Patru profitori maniști de la Uzinele Ucea – Făgăraș au fost îndepărtați de muncitori*. Autorul articolului portretiza astfel pe acești „profitori”: „(...) Nu de mult, patru din uneltele regimului trecut au trebuit să-și ia boccea și să părăsească – desigur nu fără regret – fabrica pe care o transformaseră într-o moșie a lor. Ei sunt: maiorul Neagu, fost comandant al companiei de pază și plot. major Chelea Ioan. Pe lângă alte fapte necinstite, s-a dovedit despre aceștia că au schimbat

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, nr. 347, 5 noiembrie 1945, p. 5.

³⁰ *Ibidem*, anul III, nr. 494, 8 mai 1946, p. 3.

³¹ *Ibidem*, nr. 581, 22 august 1946, p. 4.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*.

efectele noi pe altele vechi, lăsând trupa desbrăcată și desculță. Efectele noi au fost schimbate pentru alimente și alte obiecte pe cari le-au transformat în bani.

La adunările de companie, acești jefuitori aduceau injurii guvernului și defăimau B. P. Dem.

Împreună cu cei de mai sus a mai plecat maiorul Cocora Dumitru, care întrebuința mașinile fabricii pentru afacerile sale personale, lăsând economatul muncitorilor fără aprovizionare. Odată cu construcția fabricii Ucea și-a construit și el o fabrică de țigle și cărămizi.

Deasemeni a fost prins că a sustras un cauciuc de mașină pe care l-a montat la mașina sa, iar la plecare a voit să mai ia și un pat al fabricii, pe care l-a înapoiat cu rușine, la somațiunea muncitorilor.

Odată cu aceștia a mai plecat și un muncitor, care a fost omul de încredere al direcțiunii, element dușmănos clasei muncitoare pentru ceea ce muncitorimea l-a exclus din mijlocul său.

Acest trădător al cauzei muncitorești, se numește Berinde Vasile. Individul nu se sfia să declare în public că toți acei care vor aduce cartea de membru de la partidul lui Maniu, vor primi alimente, stofe, etc.

Ca o concluzie logică a activității celor patru adepți ai «democrației» maniste, în locuințele lor s-au găsit însemnate cantități de alimente, saci de grâu și de zahăr etc., pe când copiii muncitorilor nu aveau o bucățică de zahăr, nici ca medicament.

Curățind terenul de ierburile vătămătoare, muncitorii uzinelor Ucea – Făgăraș își construiesc cu propriile lor mâini un viitor mai fericit, într-o țară în care uneltirile reacționare, lăcomia adepților lui Maniu și exploatarea nemiloasă a muncitorimei nu-și vor mai găsi teren prielnic³⁴.

Începutul anului următor ne aduce o nouă știre de „senzație”: Marfă destinată bursei negre descoperită de un grup de muncitori la Făgăraș. Ce se întâmplase? „Un grup de muncitori și activiști ai Comisiei Locale din Făgăraș, printre cari responsabilul economic Călin Traian și lucrătorii Enescu Mihail, Bunaciu Gheorghe și Kiss Eduard, au descoperit în ziua de 17 Ian. a.c., în Făgăraș, mașina Nr. 012274 B, condusă de șoferul Motoașcă Ion, încărcată cu 2000 kg carne de vită, 300 de kg carne de porc, 32 kg unt proaspăt, 2000 kg. de cartofi și o importantă cantitate de piei crude.

Marfa aparținea măcelarului Gheorghe Paler, din comuna Lisa – Făgăraș, și era destinată bursei negre din București. Autoritățile locale au dresat acte de dare în judecată și au dispus confiscarea mărfii și distribuirea ei economatelor din Făgăraș.

Iată cum prin vigilența muncitorilor făgărășeni, cari în colaborare cu autoritățile locale, exercitând un control sever, au descoperit o cantitate apreciabilă de alimente destinate bursei negre. E încă o lovitură dată celor care încearcă să exploateze greutățile, în timp ce populația suferă lipsuri cari se datoresc speculei practicate de dușmanii poporului.

Printr-o acțiune demnă și curajoasă, populația de pretutindeni trebuie să colaboreze și mai departe cu autoritățile, pentru descoperirea și pedepsirea tuturor acelor cari vor înfometarea noastră, cu scopul de a se îmbogăți și mai mult³⁵.

În aceeași lună, alt caz: „În ziua de 25 Ian. a.c., făcându-se o descindere la domiciliul adjutantului Ioniță din str. Inului Nr. 28, organele de control, împreună cu membrii comisiei locale, au descoperit la susnumitul individ o cantitate de 900 kg petrol destinat bursei negre.

La întrebările (...) dacă are acte justificative (...) adjutantul a răspuns negativ, declarând că (...) bănuiește că ar fi ale căpitanului Constantinescu Gheorghe, deblocat (epurat – n.n.) din armată. Fiind cercetat în cele din urmă și căpitanul Constantinescu, acesta a afirmat că petrolul ar fi aparținând unui oarecare Balint, din comuna Felmer – Făgăraș (...).

³⁴ *Ibidem*, nr. 622, 10 octombrie 1946, p. 3.

³⁵ *Ibidem*, anul IV, nr. 703, 22 ianuarie 1947, p. 4.

Speculanții prinși în cursă, au căutat să arunce vina unul asupra altuia pentru a putea scăpa de osândă. Totuș, butoaiile au fost confiscate, iar celor în cauză li s-au făcut acte de dare în judecată. Justiția își va face datoria, pedepsindu-i cu toată asprimea”³⁶.

Luna următoare, alte cazuri. În privința unuia dintre ele, se relatează: „(...) În urma unui denunț prezentat de d. sub-inginer Gheorghe Dan, s-a constituit o comisie (...), pentru a verifica gestiunea lui Deji Gheorghe, funcționar al cooperativei «Ena» – care aprovizionează pe muncitorii numitelor fabrici (Explozivi și Nitramonia – n.n.).

S-a stabilit în adevăr, că Gh. Deji, folosind delegația pe care o avea, de a procura diferite articole pentru cooperativă, a procedat la falsificarea actelor de cumpărare (bonuri, chitanțe și facturi), procedând în același timp și la falsificarea semnăturilor vânzătorilor pe actele respective. În felul acesta a reușit într-un timp scurt să-și însușească suma de 4.275.000 lei.

(...) Numitul a fost socotit nedemn de a face parte dintr-o organizație sindicală, pronunțându-se excluderea sa.

În același timp însă, pe lângă îndepărtarea din serviciu, Gheorghe Deji a fost reclamat Parchetului Trib(unalului) Făgăraș, pentru desăvârșirea cercetărilor, acționarea în judecată a numitului și pedepsirea lui cu severitate (...)”³⁷. Cazul apărea relatat și în coloanele centralului „Scânteia”³⁸.

Peste circa două luni, era anunțată sentința în cazul procesului de sabotaj intentat fostului prefect Gheorghe Ganea și avocatului Ion Țică: „În ziua de 24 Martie a.c., s-a judecat procesul de sabotaj intentat fostului prefect ing. agr. Gheorghe Ganea și avocatului Ion Țica, primului ca președinte, iar secundului ca secretar general al asociației «Brazde făgărășene», în care calitate au încercat să vândă la negru o mare cantitate de hârtie ce aparținea asociației de mai sus.

În urma sentinței pronunțate de tribunal, Ganea a fost condamnat la 2 ani închisoare și 15 milioane lei despăgubiri civile, iar avocatul Ioan Țica la 6 luni închisoare și trei milioane despăgubiri civile, precum și confiscarea întregii cantități de hârtie.

Ambii condamnați au fost încarcerați imediat în închisoarea tribunalului (...)”³⁹.

Două luni mai târziu, apărea un amplu articol referitor la procesul și sentința dată celor doi, numai că în locul avocatului Ioan Țica apare nominalizat gestionarul Titus Pică. Printre altele, se spunea: „(...) Cu toate că inițial asociația („Brazde făgărășene” – n.n.) a fost creată pentru scopuri din cele mai laudabile, după puțin timp președintele acesteia s-a gândit că ar fi bine să facă și unele afaceri pe seama ei. Și astfel, în numele asociației deschide o librărie și papetărie, iar pe lângă acestea o editură, tipografie, legătorie de cărți, reprezenta(n)ță de mașini de scris, radio și altele, pe care le exploatează în scopuri personale, fără a avea îndreptățirea legală.

Abuzurile și neregulile cu caracter speculativ au fost descoperite (...). S-a mai stabilit că, în afară de faptul că librăria și celelalte anexe nu funcționau în mod legal, masive cantități de hârtie obținute de asociație au luat drumul speculei și al bursei negre (...)”⁴⁰.

Un ultim caz de speculă pe care îl redăm se pare că a fost și cel mai important din perioada respectivă, dacă este să dăm crezare titlului articolului – *Mărfuri de miliarde dosite pentru speculă la Făgăraș*. Cert este că, de data aceasta, se trecuse de la prinderea unor particulari și mici patroni la marii comercianți, fiind vizate cele mai importante firme din oraș.

„De mai mult timp populația săracă a orașului și județului Făgăraș a simțit lipsa din ce în ce mai mare a diferitelor mărfuri de primă necesitate pentru trebuințele gospodărești. Degeaba veneau plugarii de la zeci de kilometri spre a-și procura cele trebuincioase; în majoritatea cazurilor se

³⁶ *Ibidem*, nr. 712, 2 februarie 1947, p. 3.

³⁷ *Ibidem*, nr. 715, 6 februarie 1947, p. 3.

³⁸ „Scânteia”, seria III, anul XVI, nr. 747, 15 februarie 1947, p. 2.

³⁹ *Ibidem*, nr. 788, 2 aprilie 1947, p. 2.

⁴⁰ „Drum nou”, anul IV, nr. 807, 1 iunie 1947, p. 3.

întorceau cu mâinile goale, fiind puși în imposibilitatea de a cumpăra din cauza prețurilor excesive cerute de comercianți.

Muncitorimea din orașul Făgăraș, spre a veni în ajutorul țăranimii sărace, s-a adresat Comisiei Locale a Sindicatelor Unite din localitate.

După ședința extraordinară a Biroului Comisiei Locale din ziua de 30 Maiu a.e., s-a hotărât sesizarea și sprijinirea autorităților competente pentru ca ele să întreprindă imediat un control sever și să defere Justiției pe speculanți.

Echipele de control compuse din reprezentanții Justiției, Oficiului Economic, Poliției și Comisiei Locale au întreprins în ziua de 31 Maiu un control sever la firmele: Agrifer, Borsai, Jarosch, Neumann Ernest, Perl Anton, Kaszoni Dionisie, Ehrenwald Francisc, Popa Virgil și Schlattner and Poparadu.

La majoritatea firmelor de mai sus s-au găsit mărfuri în valoare de miliarde fără factură sau dosite. Ele erau vândute la prețuri de speculă. Numai la firma Agrifer s-au găsit 6.000 kg vopsele, dintre care 3.000 kg fără factură. La firma Ehrenwald Francisc s-au găsit printre altele 10 suluri hârtie gudronată dosită. Acest comerciant de altfel e recidivist, fiind condamnat deja pentru sabotaj.

În general, au fost găsite cantități mari de mărfuri în valoare de zeci de miliarde, sustrate din circulație și care urmau să ia drumul speculei, dar vigilența muncitorilor și măsurile autorităților i-au oprit să continue cu spolierea masselor muncitoare.

Dintre speculanții susmenționați au fost arestați și deferiți Justiției pentru crimă de sabotaj următorii: Perl Anton, Corsai Francisc, Zelig M., Ehrenwald Francisc și Neumann Ernest. Jarosch Rudolf este pus în urmărire, iar la Agrifer cercetările sunt încă în curs⁴¹.

Evident că aceste consemnări din presa de stânga a anilor 1945-1947 urmează linia oficială generală comunistă, însă ele reprezintă o sursă importantă în studierea fenomenului comunist în ansamblul său. Relatările trebuie să fi fost cu mult mai numeroase, însă în acest studiu ne rezumăm la cele redate mai sus; în perspectivă, odată cu accesul la alte ziare din epocă și informația va fi mult mai bogată și mai variată.

De aceea, pe viitor, ne propunem să aprofundăm acest tip de cercetare documentară și, pe lângă oferirea unor noi informații privitoare la problematica urmărită acum, să abordăm și alte fațete ale începutului comunizării Țării Făgărașului, cum au fost epurările din administrație și armată, expropriările, primele naționalizări ș.a.

⁴¹ *Ibidem*, nr. 813, 9 iunie 1947, p. 4.

**Press Articles from the Beginnings of the
Communization of Făgăraș County (1945-1947)**

Abstract

Our approach is not intended to be one of a strictly research of the period from the beginnings of the penetration of Communism in Făgăraș County (1945-1947), but especially one of documentation and of presentation of a number of articles from the central and local communist press at that time. Those articles can provide a basis for subsequent more detailed researches. That's why we will not try to make too many commentaries or to make value judgments and we will let the pieces of information to speak for them.

Although we have not a great number of newspapers from that period at our disposal, we have found quite a lot of interesting and relevant information on the whole process of violent penetration and stabilization of Communism in Făgăraș County. From this complex phenomenon, we have tried to point out three of the most important aspects of the post-war communist political manifestations: the stigmatization of “the reaction led by Maniu and Brătianu”, the moment of the “free” elections in November 1946 and “the fight against the saboteurs and speculators”.